

Шеховцов Володимир Володимирович,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри екологічного права,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, Україна, м. Харків
e-mail: shehovtsov2004@ukr.net
ORCID 0000-0002-9101-7160

doi: 10.21564/2414–990x.148.194112
УДК 349.6

ТЕОРЕТИКО–ПРАВОВЕ РОЗУМІННЯ ТВАРИННОГО СВІТУ: СУТНІСТЬ ТА СПІВВІДНОШЕННЯ ІЗ СУМІЖНИМИ ПОНЯТТЯМИ

Статтю присвячено комплексному аналізу теоретико-правового розуміння тваринного світу як об'єкта еколого-правового регулювання. На підставі дослідження доктринальних підходів та застосування формально-юридичного методу при тлумаченні фауністичного законодавства, наголошено на необхідності розробки прозорої, узгодженої, чіткої та адекватної сучасним соціально-економічним викликам та політичним трансформаціям термінологічної системи фауністичного спрямування. Особливу увагу присвячено дослідженню поняття «тваринний світ» та його співвідношення із суміжними категоріями.

Ключові слова: тваринний світ; дика фауна; об'єкти тваринного світу; фауністичне законодавство; дикі тварини.

Шеховцов В. В., кандидат юридических наук, доцент кафедри екологічного права, Національний юридический університет імені Ярослава Мудрого, Україна, г. Харьков.
e-mail: shehovtsov2004@ukr.net ; ORCID 0000-0002-9101-7160

Теоретико-правовое понимание животного мира: сущность и соотношение со смежными понятиями

Статья посвящена комплексному анализу теоретико-правового понимания животного мира как объекта эколого-правового регулирования. На основе исследования доктринальных подходов и применения формально-юридического метода при интерпретировании фаунистического законодательства, отмечена необходимость разработки прозорой, согласованной, четкой и адекватной современным социально-экономическим вызовам и политическим трансформациям терминологической системы фаунистической направленности. Особенное внимание посвящено исследованию понятия «животный мир» и его соотношению со смежными категориями.

Ключевые слова: животный мир; дикая фауна; объекты животного мира; фаунистическое законодательство; дикие животные.

Вступ. Проблема визначення юридичної термінології в екологічному праві та законодавстві – одне із константних питань, яке є предметом досліджень представників еколого-правової науки вже впродовж декількох десятиліть. Сьогодні важко переоцінити аксіологічну роль мови екологічного (в тому числі фауністичного) законодавства, адже за справедливим переконанням А. П. Гетьмана (А. Р. Getman), значення нормативних визначень і термінів є засобом визначення об'єктів правового регулювання, мети реалізації норм законодавства, що регулює відповідне коло суспільних відносин. Крім того, терміни, які використовуються в екологічному праві й водночас є одним з елементів юридичної техніки, являють собою необхідний інструментарій розробки і прийняття в майбутньому єдиного кодифікованого екологічного законодавчого акта [1, с. 154].

Стан розвитку фауністичного законодавства України, а також ефективність механізму правореалізації відносин, пов'язаних із охороною, використанням й відтворенням тваринного світу детермінуються та безпосередньо залежать від функціонування термінології у цій сфері, яка має будуватися на засадах узгодженості, високої точності, єдності та транспарентності вживаних понять і категорій, уникнення їх поліваріативності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні уявлення про юридичну термінологію еколого-правового характеру та пропозиції щодо необхідності її удосконалення були предметом досліджень таких учених-правознавців як: В. І. Андрейцев (V. I. Andreitsev), Г. В. Анісімова (H. V. Anisimova), А. П. Гетьман (A. P. Getman), О. С. Колбасов (O. S. Kolbasov), Д. А. Панфілова (D. A. Panfilova), В. В. Петров (V. V. Petrov), Ю. С. Шемшученко (Yu. S. Shemshuchenko) та ін. Проблеми понятійно-категоріального апарату фауністичного права та законодавства частково висвітлені у працях Г. І. Балюк (H. I. Baliuk), Т. В. Єрмолаєвої (T. V. Iermolaieva), Л. В. Лейби (L. V. Leiba), Л. Д. Нечипорук (L. D. Nechyporuk), П. В. Тихого (P. V. Tykhyi). Однак ґрунтовного комплексного дослідження поняття «тваринний світ» та його співвідношення й розмежування з іншими термінами фауністичного спрямування в еколого-правовій науці немає досі.

Мета статті полягає у з'ясуванні теоретико-правового розуміння тваринного світу як об'єкта еколого-правового регулювання та його співвідношення із суміжними термінами й поняттями.

Виклад основного матеріалу. У фауністичному законодавстві вживаються різноманітні категорії, пов'язані із визначенням кола правових відносин, що регулюються нормами екологічного законодавства України, а саме: тваринний світ, об'єкти тваринного світу, види тваринного світу, дикі тварини, генофонд тваринного світу, популяційне різноманіття диких тварин, дика фауна, які не мають визначеної інтерпретації та однозначної дефініції. Важливо, що мова (законодавства – В. III.), якщо вона не містить однозначних виразів, як знаряддя розуміння даремна [2, с. 265].

Концептуальне значення для теорії та практики застосування екологічного законодавства відіграє нормативно-правове тлумачення поняття «тваринний світ» та його співвідношення із суміжними категоріями.

Незважаючи на декларування тваринного світу національним багатством України, невід'ємним компонентом довкілля, який виконує важливі еколого-стабілізуючі та регулюючі функції, джерелом задоволення різноманітних інтересів та потреб людини, у фауністичному законодавстві України відсутнє правове визначення аналізованого поняття. Безумовно, така ситуація ускладнює процес застосування правових норм, спрямованих на забезпечення правової охорони тваринного світу, адже ідентифікація об'єкта правовідносин, наявність закріпленої у законодавстві дефініції, яка розкриває найсуттєвіші ознаки такого об'єкта, окреслення його сутності, видів, складників та особливостей, є запорукою ефективності реалізації не лише фауністичних правовідносин, але й інших відносин, які складають предмет екологічного права України.

Навіть основний нормативно-правовий акт у сфері охорони, використання й відтворення тваринного світу – Закон України «Про тваринний світ» [3] – непослідовно підходить до проблеми визначення юридичної термінології у фауністичному законодавстві. Стаття 1 зазначеного Закону визначає лише сутнісні ознаки об'єктів тваринного світу, на які розповсюджується дія цього закону та інших актів фауністичного законодавства, однак тваринний світ та об'єкти тваринного світу – принципово нетотожні поняття, на чому буде акцентовано далі у цій роботі.

Таким чином, той факт, що жоден нормативно-правовий акт, покликаний врегулювати комплекс фауністичних відносин, не розкриває змістовної сутності досліджуваного терміна, спричиняє серед представників еколого-правової науки полеміку стосовно найбільш оптимального юридичного визначення тваринного світу.

У науковій літературі найбільш усталеним є уявлення про тваринний світ як сукупність живих організмів усіх видів диких та інших тварин, які постійно чи тимчасово населяють територію України і перебувають у стані природної волі, напіввільних умовах чи в неволі [4, с. 83; 5, с. 110].

І. А. Городецька (І. А. Horodetska) наголошує на використанні системного підходу при визначенні поняття «тваринний світ». На думку вченої, тваринний світ – не проста сукупність усіх різновидів тварин, а цілісна система, що включає сукупність живих організмів усіх видів диких тварин (елементи системи), в якій кожен елемент системи знаходиться в складних причинних взаємозв'язках з іншими [6, с. 42]. Розглядати тваринний світ в екосистемному контексті пропонує і Є. П. Суєтнов (Ye. P. Suietnov), який підкреслює необхідність екосистемізації об'єктів еколого-правового регулювання [7].

До речі, системність у детермінуванні тваринного світу імплементована у законодавстві деяких країн СНД. Наприклад, відповідно до Закону Республіки Молдова «Про тваринний світ» тваринний світ – найбільша системна категорія в біології, сукупність видів тварин, що мешкають в природних умовах на суші,

у воді, атмосфері і ґрунті, що включає найпростіших, безхребетних і хордових тварин [8].

Закон Республіки Білорусь «Про тваринний світ» декларує, що тваринний світ є охоронюваним як компонент природного середовища об'єктом, поновлюваним природним ресурсом, який є сукупністю всіх диких тварин, що постійно живуть на території Республіки Білорусь або тимчасово її населяють, в тому числі диких тварин у неволі [9].

Доцільно також зазначити, що відсутність як уніфікованого легального визначення тваринного світу, так і наукового консенсусу щодо досліджуваного поняття спричинило не лише плюралізм доктринальних позицій в еколого-правовій науці, але й спроби інтерпретації тваринного світу вченими інших правових спеціальностей.

Зокрема, представник цивілістичної науки Д. М. Луц (D. M. Luts) обґрунтовує тезу, що поняття «тварини», яке вживається у Цивільному кодексі України, є ширшим, аніж поняття «тваринний світ», оскільки поняття «тварина» охоплює всіх тварин, натомість під поняття «тваринний світ» потрапляють лише ті тварини, які мешкають на теренах України та є типовими для нашої місцевості [10, с. 10].

З одного боку, дійсно ЦК України регулює суспільні відносини, які виникають щодо всіх видів тварин (диких, домашніх, сільськогосподарських, свійських, тих, що використовуються у розважальних заходах тощо), а дія екологічного законодавства (яке спрямоване, в тому числі, на регулювання правового режиму саме тваринного світу), поширюється на охорону, використання та відтворення лише диких тварин. Водночас під сферу впливу еколого-правових норм потрапляють не лише тварини, які перебувають на теренах України, але й належать до природних багатств її континентального шельфу та виключної (морської) економічної зони (ст. 1 Закону України «Про тваринний світ» [3]). Хоча дискусійним є висновок про типовість тварин для території України. Очевидно, йдеться про тих тварин, які пристосовані до природно-кліматичних умов країни, географічних та ландшафтно-рельєфних особливостей, мають значну чисельність та популяційне різноманіття у межах держави.

Перебування дикої фауни у просторових межах України обумовлює специфіку правового регулювання відносин, які складаються у сфері охорони, використання та відтворення тваринного світу, тобто дозволяє цим відносинам підпадати під вплив еколого-правових норм. Водночас належність тваринного світу до генофонду живої природи обумовлює можливість їх міграції, тобто вільного переміщення популяцій тварин, обумовленого циклічністю, в процесі якого вони змінюють місця свого оселення навіть за межі державних кордонів.

Це означає, що у разі залишення свого природного середовища та міграції популяцій диких тварин на територію іншої держави на правовий режим їх охорони та використання буде розповсюджуватися екологічне законодавство цієї держави. Й навпаки, тварини, навіть нетипові для України, але якщо вони під час міграції оселилися на території нашої держави, автоматично стануть

об'єктами екологічних правовідносин та будуть включені до тваринного світу України.

На цій особливості наголошують як вітчизняні вчені-правознавці [5, с. 109], так і науковці зарубіжних країн [11, с. 36], акцентуючи увагу на важливості врахування міграційної здатності тварин у процесі правового визначення суверенитивної належності окремих тварин, а також розробки норм, що регламентують правовий режим тваринного світу.

Велика юридична енциклопедія інтерпретує тваринний світ як сукупність диких тварин, живих організмів, які існують і розвиваються у стані природної волі в навколишньому середовищі (на суші, у воді, в атмосфері, ґрунті тощо) [12, с. 704]. Аналогічне визначення тваринного світу пропонується й у Модельному законі про тваринний світ від 08.06.1997 р., прийнятому на дев'ятому пленарному засіданні Міжпарламентської Асамблеї держав-учасниць СНД [13].

При цьому концептуально принциповою є необхідність звернути увагу на розповсюдження еколого-правових норм не лише на диких тварин, які перебувають у стані природної волі, але й на тих, які утримуються в напіввільних умовах чи в неволі, що декларується у ст. 1 Закону України «Про тваринний світ», а також Законі України «Про захист тварин від жорстокого поводження».

Шляхом застосування герменевтичного методу у процесі дослідження, із аналізу двох законів вбачається, що законодавець ототожнив поняття «тваринний світ» та «дикі тварини», тим самим визначивши об'єкт екологічного права – лише дикі тварини, які перебувають у стані природної волі, напіввільних умовах або в неволі. Правовий режим охорони та використання ж інших видів тварин (сільськогосподарських, свійських, домашніх, лабораторних, циркових тощо) регулюється відповідним (аграрним, цивільним та ін.) законодавством України.

Тому сьогодні науковий підхід, який передбачає поширення екологічного законодавства лише на правові відносини, пов'язані із дикими тваринами, які знаходяться виключно у стані природної волі, не може бути однозначно сприйнятий. Варто теоретично концептуалізувати, що квінтесенцією тваринного світу як об'єкта еколого-правового регулювання, є така його суттєва характеристика як стан дикості, який вказує не стільки на умови перебування тварини (зовнішній фактор), скільки на її внутрішню біологічну характеристику. Ця ознака має щонайменше два методологічно важливих пояснення: 1) дикі тварини, на відміну від домашніх, не є результатом окультуреного людиною світу, а становлять продукт еволюційного розвитку цивілізації та об'єктивних законів природи; 2) стан дикості вказує на здатність тварини виживати в умовах дикої природи без необхідності втручання людини, здатність демонструвати свої хижацькі та інші рефлексивні реакції у поведінці.

Наприклад, останнім часом досить розповсюдженим явищем є утримання як домашніх тварин та спроби доместикації (одомашнення) таких представників дикої фауни, як лисиці, єноти, сурікати, рептилії, пауки, інші екзотичні для нашої держави тварини, середовищем існування яких є безпосередньо дика природа. У контексті зазначеного виникає цілком логічне та закономірне питання:

чи перетворюються такі тварини на товарно-матеріальні цінності, чи втрачають вони свій зв'язок із навколишнім природним середовищем та чи перестають взагалі бути дикими? Очевидно, що ні. Дикі тварини, навіть після того як вони вилучені із дикої природи, не втрачають своєї головної особливості – дикості, яка обумовлює їх реакліматизацію до природної волі, оскільки така їх здатність закладена природною властивістю дикої фауни.

Усе наведене дозволяє зробити висновок, що модифікація умов існування диких тварин зі стану природної волі в умови неволі або напіввільні умови не повинна змінювати правовий режим тваринного світу як об'єкта екологічного права, а лише може свідчити про звуження предметної сфери його застосування на відносини охорони, використання та відтворення. Інші ж вимоги екологічного законодавства (наприклад, щодо охорони природних середовищ існування диких тварин) в силу обмеженої можливості їх реалізації не застосовуватимуться.

Така концепція спростовує висновки, зроблені у науковій літературі, про втрату стану дикості тварини у разі вилучення її з навколишнього природного середовища та перетворення на товарно-матеріальні цінності [14, с. 60] й дозволяє резюмувати про пролонгацію, збереження статусу об'єктів тваринного світу навіть у випадку їх вилучення з навколишнього природного середовища [15, с. 27].

Отже, при розмежуванні екстраполяції правових норм екологічного та іншого законодавства (зокрема цивільного) як фундаментальний слід брати не стільки критерій умов перебування тварини, скільки їх внутрішню біологічну природу. З цього випливає, що передбачений у законодавстві критерій поділу тварин за цільовим використанням (циркові, лабораторні, зоопаркові) не може сприйматися як ключовий при диференціації механізму правового впливу, оскільки у разі належності таких тварин до дикої фауни вони вважаються об'єктом тваринного світу у розумінні фауністичного, як підгалузі екологічного, законодавства.

Не менш важливим у контексті дотримання юридичної техніки у фауністичному законодавстві є розмежування таких категорій як «тваринний світ» та «об'єкти тваринного світу», ототожнення яких є принципово помилковим.

Згідно зі ст. 3 Закону України «Про тваринний світ» об'єктами тваринного світу, на які поширюється дія цього Закону, є: 1) дикі тварини – хордові, в тому числі хребетні (ссавці, птахи, плазуни, земноводні, риби та інші) і безхребетні (членистоногі, молюски, голкошкірі та інші) в усьому їх видовому і популяційному різноманітті та на всіх стадіях розвитку (ембріони, яйця, лялечки тощо), які перебувають у стані природної волі, утримуються у напіввільних умовах чи в неволі; 2) частини диких тварин (роги, шкіра тощо); 3) продукти життєдіяльності диких тварин (мед, віск тощо) [3].

Спираючись на фундаментальні напрацювання відомих учених-правознавців у галузі теорії екологічного права щодо його предметної та об'єктної складової, зазначимо, що тваринний світ можна розглядати як природний

індивідуалізований об'єкт навколишнього природного середовища, який підлягає всебічній охороні, враховуючи його аксіологічну для української нації роль (національне багатство України). Водночас підкреслюючи те, що право безпосередньо не впливає на природні об'єкти, його перцепція виявляється в правовому регулюванні поведінки суб'єктів екологічних правовідносин [16, с. 263], маємо резюмувати, що об'єкти тваринного світу належать до природних ресурсів через здатність безпосередньо задовольняти різноманітні матеріальні та нематеріальні потреби людини, що у свою чергу обумовлює виникнення прав та обов'язків у суб'єктів екологічних правовідносин.

У контексті зазначеного слід підсумувати, що всі види диких тварин у своїй сукупності утворюють тваринний світ, однак внаслідок його видового різноманіття як природний ресурс розглядаються лише ті дикі тварини, які можуть використовуватися людиною для задоволення потреб. Тож тваринний світ як комплексна категорія є об'єктом правової охорони навколишнього природного середовища (природний об'єкт), а та його частина, яка може використовуватися людиною, розглядається як специфічний (родовий) об'єкт (природний ресурс).

Розмежовуючи ці поняття, слід взяти до уваги також власнісний аспект: тваринний світ є національним багатством України, який перебуває у власності Українського народу, що є безпосередньою конституційно-правовою гарантією охорони генофонду тваринного світу для нинішніх та майбутніх поколінь, та превентивною концепцією його збереження від знищення та вичерпання; конкретні ж об'єкти тваринного світу (окремі тварини) можуть перебувати у державній, комунальній або приватній формах власності, яке набувається та реалізовується у встановленому законами та підзаконними нормативно-правовими актами порядку.

Окрім того, ст. 3 Закону України «Про тваринний світ» передбачає, що правовій охороні підлягають не лише об'єкти тваринного світу, а також нори, хатки, лігва, мурашники, боброві загати та інше житло і споруди тварин, місця токування, линяння, гніздових колоній птахів, постійних чи тимчасових скупчень тварин, нерестовищ, інші території, що є середовищем їх існування та шляхами міграції [3].

Формально-юридичний аналіз цієї статті дозволяє дійти висновку, що її назва «Об'єкти тваринного світу» не відповідає змістовно-сутнісному наповненню, де окрім таких об'єктів (диких тварин, їх частин та продуктів життєдіяльності) міститься й положення про охорону місць оселення дикої фауни, адже конструкція «а також» вказує на їх виведення за межі загального поняття «об'єкт тваринного світу». За таких умов вкрай необхідним є вироблення та закріплення у зазначеному Законі чіткої системи використовуваних термінів та понять, що сприятиме не лише точному визначенню об'єктів фауністичного права, але й стане передумовою успішної кодифікації екологічного законодавства України.

У контексті динамічного розвитку соціально-економічних відносин та перманентних змін політико-правової дійсності еволюціонувала і сучасна система

фауністичної термінології, що в цілому відображає прагнення держави адаптуватися до загальноприйнятих світових тенденцій та перспектив. Як результат, у понятійному апараті екологічного права з'явилися нові терміни та категорії фауністичного спрямування. Деякі з термінів, які вживаються у фауністичному законодавстві, імплементовані як результат інтеграційних політико-правових процесів України та невід'ємний крок на шляху до адаптації до європейського екологічного законодавства.

Сьогодні як в еколого-правовій науці, так і в національному законодавстві досить розповсюдженим та вже звичним є вживання конструкції «дика фауна», що є закономірним результатом ратифікації Україною низки міжнародно-правових документів: Конвенції про охорону дикої флори і фауни та природних середовищ існування в Європі від 19.09.1979 р., Конвенції про збереження мігруючих видів диких тварин від 23.06.1979 р. (яка серед іншого містить положення про збереження популяцій саме дикої фауни), Конвенції про міжнародну торгівлю видами дикої флори і фауни, що перебувають під загрозою зникнення від 22.06.1979 р., які оперують терміном «дика фауна» як об'єктом комплексної правової охорони та раціонального еколого-збалансованого використання.

Як підкреслюється у науковій еколого-правовій літературі, застосування в екологічному законодавстві (*у тому числі фауністичному – В. III.*) уніфікованих з європейською та світовою практикою юридичних понять, категорій, термінів сприятиме: а) дотриманню принципу їх правової визначеності; б) вирішенню термінологічних проблем; в) підвищенню якості правотворчої діяльності; г) поєднанню елементів інтернаціональності терміносистем і національної самобутності; ґ) виробленню сталої системи понятійно-категоріального апарату екологічного законодавства [17, с.132].

Із проведеного теоретико-правового аналізу фауністичного законодавства України в контексті співставлення понять «дикі тварини», «тваринний світ» та «дика фауна» вбачається, що вони вживаються для змістового пояснення одного й того самого суспільного блага – сукупності живих організмів тваринного походження. Тож використання категорій «дика фауна» та «дикі тварини» є проявом синонімії, пов'язаної із застосуванням іншомовного терміна в національній вітчизняній системі екологічного законодавства. Враховуючи інтенсифікацію входження України у єдиний європейський правовий простір, вважаємо, що доцільним та своєчасним буде використання саме терміна «дика фауна» у національній правовій системі, що забезпечить не лише реалізацію принципу правової визначеності, але й належне виконання міжнародно-правових зобов'язань держави в сфері охорони довкілля.

Отже, з метою подолання нагромадженості у юридичній термінології екологічного законодавства та уникнення двозначності у використовуваних категоріях слід підкреслити актуальність обґрунтованої П. В. Тихим (Р. V. Tykhyi) необхідності внести до Закону України «Про тваринний світ» термін «дика фауна», який повинен визначати саме сукупність усіх видів диких тварин [18].

Все вищевикладене демонструє необхідність закріплення легального визначення терміна «тваринний світ» у фауністичному законодавстві України, що сприятиме вирішенню практичної проблеми розмежування сфери правового впливу галузей права, а також позитивно вплине на реалізацію державної екологічної політики України як в цілому, так і в царині збереження тваринного світу. Адже дуже важливим і доцільним, як слушно зазначає Г. В. Анісімова (Н. V. Anisimova), є створення уніфікованого понятійного апарату й наукового інструментарію як в екологічному праві, так і в інших юридичних науках. Представники різних еколого-правових шкіл повинні дійти консенсусу з низки питань, що стосуються понятійно-категоріального апарату, і це стане першим кроком для подальшої кодифікації екологічного законодавства [16, с. 146].

Висновки. 1. Розробка однозначної, несуперечливої, транспарентної та уніфікованої системи понятійного апарату фауністичного законодавства України, який репрезентує підгалузеву екологічну термінологію, – один із концептуальних та виважених інструментів забезпечення ефективної реалізації правових норм щодо охорони, використання, відтворення та належності тваринного світу.

2. Тваринний світ – невід’ємний органічний елемент навколишнього природного середовища, складова частина природного (нематеріального) світу, що підкорюється загальним законам розвитку природи. Об’єкт тваринного світу – організм тваринного походження, конкретний елемент довкілля, матеріальне, духовне або соціальне благо, з природу якого виникають правовідносини. Таким чином, суб’єкти екологічного права вступають у правовідносини не щодо тваринного світу в цілому, а щодо його певних об’єктів.

3. Загальним об’єктом правової охорони навколишнього природного середовища є тваринний світ як систематична категорія для позначення сукупності дикої фауни у видовому та популяційному різноманітті, котра постійно чи тимчасово мешкає на теренах України, у межах її континентального шельфу або виключеної морської (економічної зони), а спеціальним (родовим) об’єктом фауністичних відносин є безпосередньо дикі тварини та їх популяції.

4. Пропонуємо перейменувати ст. 3 Закону України «Про тваринний світ» «об’єкти тваринного світу» та викласти її назву у такій редакції «Об’єкти тваринного світу, їх частини та продукти життєдіяльності, споруди та інші місця оселення дикої фауни». При цьому у статті закріпити, що об’єктами тваринного світу є дика фауна та її популяції.

Запропоновані зміни покликані розмежувати сутність та зміст ключових понять фауністичного спрямування, що сприятиме а) забезпеченню чіткого визначення об’єкта еколого-правового регулювання; б) адаптації національної фауністичної терміносистеми до загальнозживаних понять та категорій у міжнародному й європейському екологічному законодавстві; в) підвищенню ефективності реалізації правових норм, спрямованих на охорону, використання, відтворення та інших фауністичних відносин.

Список літератури

1. Гетьман А. П. Доктрина екологічного права та законодавства України : монографія. Харків : ТОВ «Оберіг», 2019. 336 с.
2. Максимов С. І. Філософія права: сучасні інтерпретації : вибр. праці: статті, аналіт. огляди, переклади (2003–2011). Харків : Право, 2012. 432 с.
3. Про тваринний світ : Закон України від 13.12.2001 р. № 2894-III. *Голос України*. 2002. 16 січ. (№9).
4. Лейба Л. В. Тваринний світ як об'єкт правової охорони. *Проблеми законності*. 2010. Вип. 112. С. 77–83.
5. Єрмолаєва Т. В. Деякі особливості визначення тваринного світу як об'єкта правової охорони. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія : Право*. 2015. № 1151. Вип. 19. С. 108–110.
6. Городецька І. А. До розуміння та визначення поняття «тваринний світ». *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Юриспруденція*. 2014. Вип. 9–2(2). С. 40–42.
7. Суєтнов Є. П. Реалізація екосистемного підходу в природоресурсному законодавстві України. *Природоресурсне право в системі права України: історія, сьогодення, перспективи* : матеріали кругл. столу (м. Харків, 30–31 жовт. 2015 р.). Харків : ТОВ «Оберіг», 2015. С. 187–189.
8. О животном мире : Закон Республики Молдова от 27.04.1995 г. № 439-XIII. Дата оновлення: 24.05.2018. URL: http://base.spinform.ru/show_doc.fwx?rgn=3308 (дата звернення 18.01.2020).
9. О животном мире : Закон Республики Беларусь от 10.07.2007 г. № 257-З. Дата оновлення: 18.06.2019. URL: http://base.spinform.ru/show_doc.fwx?rgn=18498 (дата звернення 18.01.2020).
10. Луц Д. М. Тварини як об'єкт цивільних правовідносин : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2015. 22 с.
11. Шахрай І. С. Юридична паняцце жывельнага свету. *Весці Нац. акад. навук Беларусі. Сер. гуманіт. навук*. 2001. № 4. С. 34–38.
12. Гетьман А. П., Шеховцов В. В. Тваринний світ. *Велика українська юридична енциклопедія* : у 20 т. / Нац. акад. прав. наук України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого; редкол. В. Я. Тацій. Харків : Право, 2018. Т. 14 : Екологічне право. С. 704–705.
13. Модельний закон СНД про тваринний світ. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=997_a35 (дата звернення 20.01.2020).
14. Константиноиди С. С. Право государственной собственности на животный мир. *Охрана природы и рациональное использование ее ресурсов*. Алма-Ата, 1981.
15. Шеховцов В. В. Правове регулювання права приватної власності на об'єкти тваринного світу : монографія. Харків : ФІНН, 2010. 200 с.
16. Анісімова Г. В. Теоретичні засади розвитку екологічного законодавства в контексті природно-правової доктрини : монографія. Харків : Право, 2019. 672 с.
17. Панфілова Д. А. Екологічне законодавство в контексті міжнародно-правових зобов'язань України: проблеми реформування : дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2017. 241 с.
18. Тихий П. В. Еколого-правове регулювання спеціального використання дикої фауни : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2000. 20 с.

References

1. Getman, A.P. (2019). Doktryna ekolohichnoho prava ta zakonodavstva Ukrainy. Kharkiv: TOV «Oberih» [in Ukrainian].
2. Maksymov, S.I. (2012). Filosofii prava: suchasni interpretatsii: vybr. pratsi: statti, analit. ohliady, pereklady (2003-2011). Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].
3. Pro tvarinnij svit: Zakon Ukrainy vid 13.12.2001 r. № 2894-III. (2002). *Holos Ukrainy*, 9.
4. Lejba, L.V. (2010). Tvarinnij svit yak obiekt pravovoi ohoroni. *Problemy zakonnosti, issue 112, 77–83* [in Ukrainian].

5. Iermolaieva, T.V. (2015). Deyaki osoblivosti viznachennya tvarinnogo svitu yak obiekta pravovoi ohoroni. *Visnik Kharkivs'kogo naczional'nogo universitetu imeni V. N. Karazina. Seriya: Pravo, issue 19, 108–110* [in Ukrainian].

6. Horodetska, I.A. (2014). Do rozuminnia ta vyznachennia poniattia «tvarynnyi svit». *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Seriya: Yurysprudentsiia, issue 9–2 (2), 40–42* [in Ukrainian].

7. Suietnov, Ie.P. (2015). Realizacziya ekosistemnogo pidhodu v prirodoresursnomu zakonodavstvi Ukraini. *Prirodoresursne pravo v sistemi prava Ukraini: istoriya, s'ogodennya, perspektivi: materialy kruhl. stolu (Kharkiv, 30-31 zhovt. 2015 r.) – Natural Resources Law in the Law System of Ukraine: History, Present, Prospects: Proceedings of roundtable discussion*. Kharkiv: TOV «Oberig», 187–189 [in Ukrainian].

8. O zhyvotnom mire: Zakon Respubliki Moldova ot 27.04.1995 g. № 439XIII. Data onovlennia: 24.05.2018. URL:http://base.spinform.ru/show_doc.fwx?rgn=3308.

9. O zhyvotnom mire: Zakon Respubliki Belarus' ot 10.07.2007 g. № 257-Z. Data onovlennia: 18.06.2019. URL:http://base.spinform.ru/show_doc.fwx?rgn=18498.

10. Luts, D.M. (2015). Tvarini jak ob'ekt civil'nih pravovidnosin. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].

11. Shahraj, I.S. (2001). Yurydychnae panyaczce zhyvyol'naga svetu. *Vesci Nacz. akad. navuk Belarusi. Ser. gumanit. navuk., 4, 34–38* [in Belarusian].

12. Getman, A.P., Shehovtsov, V.V. (2018). Velika ukrains'ka juridichna encyklopediia. (Vols. 1–20); Vol. 14: Tvarinnij svit. Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].

13. Model'nij zakon SND pro tvarinnij svit. Oficijnij veb-sajt Verhovnoi Radi Ukraini. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/lashhs/main.cgi?nreg=997_a35 [in Ukrainian].

14. Konstantinidi, S.S. (1981). Pravo gosudarstvennoj sobstvennosti na zhyvotnyj mir. *Ohrana prirody i racional'noe ispol'zovanie ee resursov*. Alma-Ata [in Russian].

15. Shehovtsov, V.V. (2010). Pravove reguljuvannya prava privatnoi vlasnosti na ob'ekti tvarinnogo svitu. Kharkiv: FINN [in Ukrainian].

16. Anisimova, G.V. (2019). Teoretichni zasadi rozvitku ekologichnogo zakonodavstva v konteksti prirodno-pravovoi doktrini. Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].

17. Panfilova, D.A. (2017). Ekolohichne zakonodavstvo v konteksti mizhnarodno-pravovykh zobov'язan Ukrainy: problemi reformuvannya. *Candidate's thesis*. Kharkiv [in Ukrainian].

18. Tykhyi, P.V. (2000). Ekoloho-pravove rehuljuvannia spetsialnogo vykorystannia dykoi fauny. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kharkiv [in Ukrainian].

Shekhovtsov V. V., PhD in Law, Associate professor, Associate professor of the Environmental Law department, Yaroslav Mudryi National Law University, Ukraine, Kharkiv.
e-mail: shehovtsov2004@ukr.net ; ORCID 0000-0002-9101-7160

Theoretical and legal comprehension of wildlife: the essence and relationship with the related conceptions

The article is devoted to comprehensive research of wildlife essence as the object of environmental legal regulation. The doctrinal approaches to comprehension of wildlife as well as regulatory frameworks to legal definition of animal world according to legislation of Ukraine and some foreign countries have been analyzed. Legislator inconsequently goes to the problem of law language in the faunistic legislation thus it is necessity to make a distinction between categories of animal world and objects of animal world. Animal world is an integrated conception for underlying all wild fauna community which reside at the territory of Ukraine and are defined as common object of environmental protection. The objects of animal world are considered as a special (generic object) and indicate on wild fauna or their population apropos of the mutual right and obligations between the subjects of environmental law is raised. The applying of the categories “wild fauna” and “wild animals” is an expression of synonymy associated with the use of a foreign language term in the national domestic system of environmental legislation. Given the

intensification of Ukraine's involvement in a single European legal space, it would be expedient and timely to use the term "wild fauna" in national legal systems.

Keywords: animal world; wild fauna; objects of animal world; wildlife legislation; wild animals.

Рекомендоване цитування: Шеховцов В. В. Теоретико-правове розуміння тваринного світу: сутність та співвідношення із суміжними поняттями. *Проблеми законності*. 2020. Вип. 148. С. 120–131. doi: <https://doi.org/10.21564/2414-990x.148.194112>.

Suggested Citation: Shekhovtsov, V.V. (2020). Teoretyko-pravove rozuminnia tvarynnoho svitu: sutnist ta spivvidnoshennia iz sumizhnymy poniattiamy [Theoretical and legal comprehension of wildlife: the essence and relationship with the related conceptions]. *Problemy zakonnosti – Problems of Legality, issue 148, 120–131*. doi: <https://doi.org/10.21564/2414-990x.148.194112> [in Ukrainian].

Надійшла до редколегії 04.02.2020 р.